

Torvald Slettebø:

Tror du

alt du

ser ?

Seniorsenteret Universitetet i Agder

**”Tror du alt du ser?” kan også bestilles
som bok:
118 sider, kr 80 fra:
thor.e.hanisch@uia.no**

**ISBN 978-82-7117-673-0
Forlag: Seniorsenteret, Universitetet i Agder
2. opplag trykket i 2010 hos Framnes Tekst og Bilde**

**Torvald Slettebø, førsteamanuensis,
Universitetet i Agder,
f. 1926 i Eigersund,
fra 1951 lærer Lovisenlund skole, Kristiansand,
fra 1958 formingslærer Kristiansand lærerhøgskole,**

fra 1970 filmproduksjon for Statens filmsentral og NRK

fra 2002 UiA: Bildeserier, Internett, på www.agderkultur.no

Det meste av denne tiden: Viser, dikt, og andre tekster.

Denne boken ligger også på

<http://www.agderkultur.no/Andre-emner/Side1.htm>

Tekstene Kan benyttes vederlagsfritt, med angitt kilde.

Mail: torvald.slettebo@uia.no

Forlaget, mail: agderkultur@uia.no

Telefon: 38 14 11 05

Hjernen titter forundret
ut gjennom mine øyne:
Trøste bære, er det slik den ser ut,
den du kaller din verden?

Er fargene slik, også om natten?
Og det der er trær?
De vokser, sier du, og blir høyere?
- Tror du alt du ser?

*"Alt kommer plutselig
til den som kan vente."*

Rabelais

Når du vil se en sommerfugl
må du ikke legge planer,
for det skremmer en sommerfugl.
Du må ikke gå i skogen og si:
Her vil jeg stå og se en sommerfugl,
for da er den ikke der.

Du må ikke si at i dag er det sol
og fint å se en sommerfugl,
for det kan ingen sommerfugl.

Hvis du vil se en sommerfugl
må den plutselig flagre forbi.

*"Er du ræd mig?
Er du bange
at bli fange
i sange
og lange
kys?"*

Obstfelder

Gud la fram drømmer,
vakre røde drømmer og blå drømmer,
framtidssdrømmer med gull på,
lyse drømmer og gode drømmer.

Den, sa jeg og rakte hånden fram.
- Men der er det jo ingen,
sa Gud.

Gud skapte en verden og gav den
til meg i mine øyne,

med morgen og solskinn og
grønne bjørkelier og hav som bruser.
Og mennesker.

Og ingen andre får lov å se den, sa Gud.
For de andre fikk sine verdener.

En til hver,
sa Gud.

*”Og Gud skapte mennesket i sitt bilde, i
Guds bilde skapte han det.”
1. Mos 1,27*

Evigheten var veldig stille
før en uventet krusning i Rommet
utløste Tiden.

Jeg sitter ved et speilblankt vann
og ser mitt bilde der.
Alt er stille før Big Bang.

Så stikker jeg fingeren i vannet
og lager en krusning.
Noe skjer.
Tiden er i gang.

Jeg kan bli sittende
til vannflaten langsomt stilner
og sporene jevnes ut
til blank vannflate igjen.

Men da jeg kan på ny
med min finger
sette i gang handling
og tid.

Jeg er skapt i Guds bilde
og behersker tid.

Først må vi få i gang TID, sa Gud.
Så får vi se hva det kan bli til etter hvert
av Galakser, Soler og Planeter.
Og kanskje LIV.
Men først må jeg få i gang tid.
Uten tid kommer jeg ingen vei.

*Vi vet ingen ting om starten av det første
sekundet av Univershistorien, og kan like
godt si at det er der i selve univers-
muligheten religionenes Gud befinner seg.
Resten blir våre famlende myter, billedlige
forsøk på sammenhengs-forståelse.*

ts

Gud trykket på knappen
og Universet svulmet ut.
Vent, ropte Gud,
jeg skal være med.

I hvert fall i 13,7 milliarder år.
Kanskje jeg siden stiger av.

”Og Gud gjorde de to store lys, det største til å råde om dagen, og det mindre til å råde om natten, og stjernene. Og Gud satte dem på himmelhvelvingen til å lyse over jorden.”

Evighet er uten tid, sa Gud
og tok bort viserne
fra månens tallskive.

Evighet er uten mål, sa Gud
og tok bort tallene
fra månens klare skive.

Evigheten er dyp og dunkel,
sa Gud,
og skar ned den runde skiven
så halvmånen lyste svakere.

Evigheten er dypere enn natten,
og nymånens smale sigd
skjærer den mørk og bunnløs,

sa Gud.

”Ved manuell bokføring i bøker føres bilaget først i en kassedagbok. Herfra føres summene av debiteringer og krediteringer i et tidsrom, f.eks. en måned, over til en bok som inneholder samtlige av kontoplanens kontoer, hovedbok.”

SNL

Den fuglen kom ett sted fra,
og før det et sted,
mens andre fugler flyr andre steder.
Og nå flyr den ett sted hen,
og etter det et sted,
mens andre fugler
imens flyr andre steder.

Og hver av de andre fuglene
kommer også ett sted fra, og
før det et sted,
og flyr ett sted hen, og
etter det et sted,
mens andre fugler flyr
helt andre steder.

Og alle de andre fuglene som flyr
er hver av dem en fugl som kommer ett sted fra
og før det et sted,
og flyr ett sted hen,
og etter det et sted
- hvem *kan* holde rede på alt!

*”Og Gud gjorde hvelvingen og skilte
vannet som er under hvelvingen fra
vannet som er over hvelvingen. Og det ble
så.” 1. Mos 1,7*

Regn mot blank vannflate
går ikke.
For enten er det ikke regn,
og samtidig blank vannflate,
eller det kan være regn,
og ikke blank vannflate.

Vi kan også ha blank vannflate
først, og så regn etterpå,
eller først regn, og
så blank vannflate.

Vil vi ha regn mot blank vannflate
må vi til andre universer
der regn kan tenkes å stå
i et annet forhold til vannflatene.

*”Der skal skarer som duger, bygge,
og til dagers ende eie gleden.”*

Voluspå

En tepose, eller to?
Vanskelig spørsmål.
En pose må trekke lenger,
i varmere vann.
To sukkerbiter?

Avgjørelser må tas, sterk te?
Søtt i dag, eller lengre liv uten sukker?
Er det sunt å leve lenge?

Blir jeg bare sittende her etter teen?
Mosjon er jo bra,
og forlenger livet.

- Er det bra?

Skyvedører
har ikke mye å gå på

frem og tilbake
frem og tilbake
i samme spor.

Da ville jeg tross alt
heller være jernbanevogn.

*"I himmelen er ikke en engel
noe merkelig vesen."*

George Bernard Shaw

Under et blad i haven
hadde en larve blitt syk.
Den lå i en døs på maven
og var nesten ikke myk.
De skjønnte den lå på det siste.
Så la de den ned i en kiste.

De la den ned i en kiste
og da var den stiv og tung.
Og alle sammen var triste
fordi at den døde så ung.
Så spiste de blomkålsuppe
og gråt over den som var puppe.

De gråt over den som var puppe
og la den til hvile i fred.
Men puppen ble lei av å duppe
og så lot den være med det.
Den gjesper så skallet springer

og så har den sannelig vinger.

Ja, sannelig nå har den vinger
høyt over blomst og tre
og seiler i deilige svinger
og nekter å komme ned.

For kryper en vel på en stengel
når en er blitt til en engel?

Jeg foretrekker ekornet,
og derfor så jeg det i furua,
inntil det lettet og flakset bort
som kråke.

Det er i det hele for mange kråker
og for få ekorn for tankene
å holde styr på.
Men det skulle ikke forundre meg
om noen kråker
oppfatter seg som ekorn,
i hemmelighet.

Det er ikke harpespillersken som spiller,
det er fingrene. Hun sitter bare stille
for ikke å forstyrre.
Fingrene leker, løper, hopper, danser,
kaster seg i ballett.

De har trent lenge sammen
og kjenner hverandres muligheter,
ut inn, opp der, ned slik,
du tar den strengen og vi tar disse,
om igjen og rundt, og der,
pling, plingeling, pling.
- Dette kan vi, for vi har lekt sammen
fra vi var små.

*”Den som bare søker frukt,
har ingen glede av blomsten.“
Rabindranat Tagore*

*Den som bare søker frukt,
finner raskere mat.
Torvald*

Frokost
og vårmorgen med nytt håp.
Det skal nok gå.
Knopper tøyer seg og røtter suger.
Livet vinner igjen.
Sommeren venter.
- Og kanskje litt mer kaffe?

Tidlig vår, kanskje for tidlig.
Jorden må bli varmere.
Men krokusene lyser opp
og bilene kjører glade videre.
- Fløte?

Ny skjorte.

Den trives på meg,
myk flanell legger seg vennlig mot halsen.
Det er viktig å komme overens
med sine klær,
som nærmeste del av verden.

*”Ingen vet hvor haren hopper,
sa mannen, han satte snare i ovnsdøra.”
Ordtak fra Rogaland*

Nå hadde jeg tenkt å forklare
hvordan du fanger en hare.
Du finner en sti
med harespør i,
så setter du opp en snare.

Men så må du ta deg i vare
så ikke den ser det er fare.
For om du har sti
med harespør i
har du så visst ingen hare.

Det pleier å være et svare
strev å få fanget en hare
som går på en sti
med harespør i
for harene er nå så vare.

Så du får nok vente bare
og da vil du tidsnok erfare

i skjul bak en sti
med harespør i
det kommer så menn ingen hare.

Men det er i grunnen det rare
at hvis du går uten snare
en tur på en sti
med harespør i
hopper det hare på hare.

Furutreet syr og syr
med mange tusen nåler
stein og vann og fisk og dyr
og luft og månestråler.

Furutreet syr og syr
for alt må henge sammen
luft og vind og regn og yr
og froskene i dammen.

Furutreet syr og syr
og alt skal passe sammen
fisk i vann og fugl som flyr
og sneglene på stammen.

Furutreet syr det på
og alt skal være riktig,
tynn og fin usynlig tråd
og nøye og forsiktig.

og tørket hendene.
Det ble mye blod.
- Jeg får forsøke å være varsommere
på neste planet.

Det løsner en stein
og Gud må flytte bergets tyngdepunkt
tilbake.
Det løsnet en stein under min fot,
for *jeg* klatrer her,
og Gud må flytte bergets tyngdepunkt
litt fram.
Der, sier han. Stille litt nå
så har vi det.

Et blad løsnet og flagret hit og dit
og jeg tenkte
aldri i verden om det finner veien.
Våre mest avanserte datamaskiner
kunne knapt finne den.

En sving hit og på skrå der
med et vindpust opprinnelig
fra Alaska
dempet mot en pyramide i Egypt
og avbøyd flere ganger i Tyskland.

Komplisert
altfor komplisert.

- Aldri i verden
om du finner veien.

*”Gunstig Læser, kom ihu,
Hvad GUD Herren skabte nu
I den første Uge,
Først kom Liuset for en Dag
Saa blev Himmelen til Tag
Og til Lofft at bruge.*

*Saa kom Jordens heele Tragt
Saa kom Soelen i sin Pragt
Saa kom Fisk i Floder,
Saa kom Diur og Orme frem,
Saa kom Adam efter dem
Med vor gamle Moder.”
Petter Dass*

Det ligger nok materiale foran oss
om vi vil lese sammmenhengen.
Et enkelt bjørkeblad er nok.
Alt sammen står der, i bjørkebladet.
Og skjønner vi ikke skriften,
nytter det ikke å lete andre steder.
Tid, står i bjørkebladet, vinter, vår og sommer.
Død står der, høst.
Letthet og bevegelse står der.
Farger og lys. Form. Rom.
Alle sammenhenger står der:
Blad, kvister, greiner, skog, verden, Gud.
Livet står der,

om vi bare kan lese.

*”Min uvitenhet var etter hvert blitt så
allsidig at det til sist ikke var noe jeg ikke
for.”*

Henrik Groth

Det var en gang en fyr som ikke skjønte noen ting,
så gikk han ut i verden for å spørre.
Han gikk til noen vise menn som bodde der omkring
og trygt hadde sitt på det tørre.

Han spurte aller først om hvorfor solen skinte så,
han spurte for han synes det var merkverdig.
De svarte: Det er kjedereaksjoner som kan gå
i tusener av år før de er ferdig.

Så spurte han: Men hvorfor er det blomster her og
trær,
og hvorfor er det dyr i millioner?
Da viste de ham bøker og så sa de at det er
stort sett et resultat av mutasjoner.

Han spurte en gang til, han spurte: Hvorfor lever vi?
For han var ung og skjønte ikke noe.
Da smilte de nok litt og sa: Naturligvis fordi
cellene får næring gjennom blodet.

Han takket og så gikk han, for nå skjønte han så vel
alle ting de vise menn forklarer.

Nå spør han ikke mer om noen ting, for han er selv en av dem som sitter der og svarer.

*String theory, som ledd i TOE,
Theory of Evrything, samler alt
i et matematisk hele. Ingen forstår det,
for menneskehjernen er ikke utviklet mot
slik tenkning. Og eksperimenter vil aldri
kunne nå innerst inn til stoffets vibrerende
strenger. Det stanser med teorier.
Matematikk i supercomputere
beregner, på vegne av oss, og kontrollerer
selv sine teorier, uavhengig av det vi i vårt
akvarium gjerne kaller virkelighet.*

ts

Det er mennesker utenfor glassveggen,
uten vann. De er i ingenting.

Vi ser på dem.

De har det nok vondt.

De har ingen planter

å svømme bak.

Der utenfor

skynder menneskene seg.

De skal hente noe.

Her

er det stille.

Alt er på plass.

*”Klag ikke under Stjernerne
over Mangel paa lyse Punkter i dit Liv!”
Henrik Wergeland*

Langt der ute er lys på vei
fra Karlsvognen.
Det skal nok nå fram
om noen tusen år.

Og lyset enda lenger ute
kan nå fram
om mange milliarder år.

Langt der ute
er stjernebilder på vei.

Men de blir til stjernebilder
bare når de treffer
åpne øyne
foran åpen hjerne.

*”Høien Hal og dyben Dal skal vige,
Jord og Himmel falle skal tillige.
Hver Bjerg og Tinde Skal slet forsvinde
Men Herrens Minde Til tusend Sinde
Skal stige.”*

Petter Dass

Singelen knaser under mine føtter.
Det er tusen steinsplinter
som må tilpasse seg etter hverandre, igjen,
hver gang jeg går inn i huset.

For 13,7 milliarder år siden ble de til
av evigheten.

Men ikke som singel.
De har vært underveis i flere eksploderende soler.
Pukkverket er bare siste etappe.

Nå knaser de under mine føtter
og tilpasser seg stadig
ny fremtid.

*- A good "Theory of nothing" just might
be "The theory of everything" physicists
have sought for so long. www*

*Kanskje en ny teori for rommets faste
tomhet kan bli den etterlengtede "Teori
for alt" ? ts*

De små diamantene i din ring
blir holdt fast i et mønster
av ringens tunge feste.

Stjernene, gallaksene,
holdes på sin plass
av rommets tomhet,

for rommets tomhet
har fasthet og styrke,
og utgjør 95 prosent
av virkelighetens
stoff og kraft.

Diamantene,
de glitrende stjerner og solsystemer,
er bare 5 prosent av evigheten.

*”En kvinne uten mann,
er som en fisk uten sykkel.”*

www

Tomme sko under senga
uten føtter.
Hva skal de da med skolisser?

Det skjer så mye
meningsløst i verden.

Ikke koboltblå, men veronikablå,
tveskjeggveronika under villbringeber
i skygge, og helst en søndagsformiddag.

Ikke kobolt sprengt av fjell
og brent ved tusen grader til
evig keramikk,

men Veronika en kort søndag i litt skygge
under villbringeber.

10 samtaler

Hvem er jeg?

- *Sett herfra er du en annen. En til, kanskje.*

Og hvem er du?

- *Jeg er et speil, for deg. Du finner ut om du er til når du får et gjenskinn herfra, et ekko.*

Du forteller meg om jeg er. Men vet du det?

- *Nei. Jeg antar. Fordi jeg ønsker det.*

Gjør det vondt når du klyper deg i armen?

- *Litt.*

Og så kjenner du at du er til?

- *Jeg kjenner at det gjør vondt. Og det kaller vi å være til.*

I morgen kommer atter en dag?

- *Det regner vi med. Og for de fleste stemmer det.*

Det kan til sammen bli mange dager.

- *Og enda flere øyeblikk.*

Hvor langt er et øyeblikk?

- *Så kort du kan tenke det.*

Mindre enn et sekund?

- *Ja visst. Men universets første sekund var forresten veldig langt. Uendelig, faktisk.*

Og det er tøv?

- *Jo da, vitenskapelig utregnet.*

Ser jeg virkelig virkeligheten?

- *Nei. Du ser elektromagnetiske bølger, et lite utvalg, fordi synssenteret i hjernen lurer deg.*

Hører jeg ikke heller?

- *Samme lureri. Små luftdytt mot trommehinnen omskrives til lyd.*

Hvorfor ble det slik?

- *Vi prøver å finne svar på hvordan, ikke hvorfor.*

Og når jeg likevel spør: Hvorfor gir Mozart glede?

- *Så svarer jeg: Hold munn og lytt.*

Holmen, sier jeg. Hva ser du da?

- *Inni meg? Holmer med vann rundt. Eller sjø.*

Men ikke Holmen i Langevatnet?

- *Nei. For den har jeg jo aldri sett. Jeg kan vel ikke se det jeg ikke har sett.*

Gud, sier jeg. Hva ser du da?

- *Ingen ting, kanskje.*

Ser vi det samme ingenting, du og jeg?

- *Nei. Neppe.*

Hva vet en blind om lys?

- *Ingen ting, hvis han er født blind.*

Men vi kan forklare for ham?

- *Ja, virkninger av lys, årsaker og bølgelengder.*

Men han vet fortsatt ikke hva det er.

Grønne trær?

- *Kan han ta på.*

Og for 13,7 milliarder år siden startet tiden?

- *Ja. Og der forstår vi hva det vil si å ikke forstå.*

Vi godtar hva datamaskiner forteller, men vi kan aldri forstå det.

Vi er alle blinde?

- *Ja.*

Tror du på meg? At jeg er her?

- *Det gjør jeg vel. Jeg ser deg jo.*

Men vet du hvem du ser?

- *Torvald. Eller en som ligner. Men litt eldre.*

Kanskje det ikke er han. I kveld tviler jeg.

- *Hør her. Nå klyper jeg deg i armen. Gjør det vondt?*

Au, jada. Armen er her. Og den sitter fast på meg.

- *Men tror du så at vi er her?*

Vi ?

Hva er kjærlighet?

- *Bevare meg vel, for et spørsmål!*

Hvem skal bevare deg vel?

- *Uttrykket var vel opprinnelig en bønn til Gud, som forutsetningsvis hadde omsorgsplikt.*

Og kjærlighet?

- *Kanskje det. Kjærlighet til og fra Gud.*

Men mellom mennesker?

- *Også det. Omsorgsviljen utviklet seg etter hvert som det viste seg at det lønnet seg.*

Først familien, og så gruppen, måtte samarbeide for å greie seg mot fiender.

Og ettersom gruppen ble utvidet, inkluderte den tidligere fiender?

- *Ja. Og nå er den i ferd med å inkludere hele planeten.*

Er vi alle egoister?

*- Jeg er meg selv nærmest. Og mine nærmeste.
Men for å overleve gjennom tusener av år, måtte
vi utvide egoismen til å omfatte vår gruppe.*

Hva er vår gruppe?

*- Den har vokset. Først var den familien, far, mor
og barn, og litt flere, i kamp mot de andre.*

Og nå?

*- Nå nærmer den seg 7 milliarder, som må holde
sammen for å overleve.*

Og egoistene?

*- De dør ut etter hvert. Dreper hverandre. Etter
Darwins oppskrift.*

Så bare de snille blir igjen?

- Antagelig.

6 dager. Det var fort unnagjort.

- *Dager og dager. Tid er noe vi ikke forstår.*

Men verdensrommet ble til? Og det er her i dag.

- *Ja det er her, med milliarder av soler og planeter. Og tomhet med veldig kraft og tyngde.*

Altså ikke 6 dager. Hvor lenge da?

- *Drøyt 13,7 milliarder år.*

Da forstår vi allikevel tid?

- *Nei om vi gjør. For det var 13,7 milliarder år pluss ett sekund. Og det sekundet tok uendelig lang tid.*

Uendelig?

- *Ja. For i begynnelsen av det sekundet sto tiden stille, på startstreken.*

Det høres ut som tøv?

- *Ja. Sannhet er tøv, hvis du ikke stanser i tide.*

“ - Some theorists speculate that dark energy might cause a runaway expansion of the universe, resulting in a so-called Big Rip some 50 billion years from now that would tear the cosmos to pieces, shredding even atoms.” *Tim Folger*

Rommet, vårt bare glimtvis kjente univers, utvider seg stadig raskere, og bremser ikke opp, som vi tidligere regnet med, men øker farten, tvunget av selve Rommets ukjente krefter.

Kanskje det er de samme kreftene som holder atomenes byggesteiner sammen? Når alle soler og planeter har sluknet, vil kanskje disse kreftene også splintre disse byggesteinene, så alt opphører.

ts

Den endelige stillhet, der kalde solsystemer
65 milliarder år etter Big Bang,
uendelig fjernt fra hverandre,
smuldrer, dunster bort.
Atomkjernepartiklenes vibrerende strenger
tystner og forsvinner.
Bare Rommet er, og Stillhet.

13.7 milliarder år til oss, og
50 milliarder år etter oss,
og så Ingenting.

Vi trenger igjen en Skaper.

*”Intelligens er evnen til
ikke å forstå livet.”
Henri Bergson*

Jeg husker ikke adressen, fikk den ikke med.
Jeg må skrive ned alt neste gang. Denne gaten,
den ligner kanskje litt, eller var det parallell-
gaten? Jeg husker ikke inngangsdøra og ikke
hotellnavnet. Var det tredje etasje eller fjerde?
Opp trappene, fort. Det er svimlende bratt. Prøv
den døra, men der bor det fremmede, som ser
rart på meg. Hvor er mitt rom? Neste dør,
er det min koffert? Nei, og ingen klær
har jeg heller. En etasje til, opp og
til venstre. Det haster så
fryktelig, for bussen kjører,
og jeg kjenner ingen.

Du er også borte.
Har du vært her
imens?

*I spennende dataspill eller som
yrkestrening lar datamaskinen deg virtuelt*

være i situasjoner der du selv styrer og deltar i realistiske hendelser. Med en flysimulator kan piloter uten fare få erfaring i å mestre krisesituasjoner.

ts

I Photoshop bearbeider jeg mine tidsbilder digitalt.

Der er store forvrengninger som må fjernes. Perspektivet i de fleste bilder er feil, og må rettes opp.

Og fargene, de er til dels urealistiske.

Nå er jo problemet at jeg heller ikke kan stole på fargene i min monitor.

Den trenger kanskje kalibrering, til bedre gjengivelse.

Forresten, når er bildet riktig? I kveldssol?

For 20 år siden? Neste uke?

Er motivet riktigst gjengitt akkurat nå?

Herfra? Og riktigere enn den gang?

Kan Photoshop overføre virkeligheten til rom- og tidløshet?

Den nye veien kortet avstanden
med flere mil.

Den skar seg inn i fjellet
og spente bro over fjorden.
For vi har det travelt, vi skal fort fram,
og rekke alt.
Tunneler er best. Da sinkes vi ikke
av vakker utsikt.

Vi holder maksimal hastighet
så vi ikke lager kø
og frister til forbikjøring.
Motoren er bygget
for maksimal hastighet.
- Er jeg?

Hestevad bru får stå der
med sine vakre steinbuer
som fortidsminne, mens bilene
suser over brei betongbru like ved.
Men hestevad var en gang stedet
der hestene vadet over ryddet steinbunn.

Og før hestenes tid,
vadet bjørnejegeren over?
Og etter betongbruas tid?

Men underligst av alt er år for år,
og derfor synger jeg en sang om tiden.
For tiden, ser du, tiden går og går,

og du må følge med og leve i den.

Og tiden bærer på et smykkесkrin
som det ligger vakre perler gjemt i.
Og når du finner dem er lykken din
og derfor er det det som heter fremtid.

Men løfter du på lokket for å se
finner du kan hende også gråt i.
Og du må bare legge lokket ned,
for fremtiden er kommet og blitt nåtid.

Men setter du deg ned og ser deg om
og teller alle ting du kom til kort i,
så sier tiden bare stille: Kom.
Og dermed er det meste av det fortid.

Det var en sang om tidens kremmerskrin
og om at det er vakre perler i det.
Og om at fremtiden er lys og fin
hvis en bare kommer dit i tide.

Så skynner du deg vel fra år til år
og går deg nok til gnagsår noen ganger.
Men siden leger tiden alle sår,
så du kan syngе melankolske sanger.

Nå
er midt mellom
da og når.

Dersom jeg står i nå
og ser meg om
til begge sider
Jeg
er midt mellom
før og etter.
En stund.
Men så er jeg
etter
etter.

*”Få lever i dag. De fleste forbereder seg
på å leve i morgen.”*

Jonathan Swift

Låsen ble skiftet
for mange år siden
men jeg beholdt nøkkelen.

- Kanskje andre dører,
en møter så mange,
tenkte jeg
og tok fatt på livet.

*”Våre klokker stilles etter middelsolen.
Da denne bare er en tenkt sol, blir vi nødt
til å bestemme middelsoltiden ved å
observere stjernene. Ved hjelp av*

*stjernene kan man måle en tid som kalles
stjernetiden.”*

SNL

Tid er øyeblikk i kjede, lang kjede bakover
til evigheten. Går kjeden også fremover?
Er jeg i den, eller er min tanke utenfor?
I dette øyeblikk holder jeg min kulepenn,
og prøver å spidde tiden i flukten.

Solstrimer inn over mitt gulvteppe
endrer mønster hele tiden.
Alt lever, i tid.
Øyeblikk som brukes, er tid.
Jeg selv blir eldre mens jeg skriver, tenker tanker
i hodet og setter tidsspor i synapsene.
Jeg er ikke lenger den samme som i første linje.

For lenge siden oppstod en retning mot liv.
13,7 milliarder år senere sitter jeg her
med min kulepenn
og ser en flue på min tallerken.
Den spiser.

Når vår planet Jorden
ikke lenger er vår planet,
må den fortsatt følge sin bane,

øde og forlatt,
med sommer og høst,
dag og natt.

Den samme sol må fortsatt
stå opp, dimmere,
over drivhuseffekt
og altfor mye hav,

fortsatt må flo følge fjære
mot utdødd kyst
ved nakent åkerland.

Et visnet bjørkeblad
klebet seg til frontruta
i kveldsregnet
mens høstvinden blåste videre.

Men bilen skjønte det ikke.
Den sto trygt parkert
for natten.

*”Jeg har for lengst bestemt meg for ikke å forstå.
Hvis jeg ønsker å forstå noe, begynner jeg straks
å fordreie fakta, og jeg har bestemt meg for å bli*

stående ved fakta...”

Fjodor Dostojevskij

Jeg vet at vi seiler i rommet
rundt vår sol, i vår galakse.
Og jeg leser at vi er svært mange
planeter i universet.

Men jeg ser at min sol står opp
klokken halv åtte bak mine furuer.

6 samtaler

Vi får ta en dag om gangen.

- *Ja. Det er ille nok. Tenk om vi måtte ta to samtidig.*

Leve dobbelt?

- *Ja. To liv i ett. Mann og kvinne skal være ett. Det står skrevet.*

Og hva betyr det? At de tenker samme tanker?

- *Kanskje heller at bokstaver ikke må tas bokstavelig. Og at ord er uvirkelige.*

Tenker trær?

- *Nei. De tenker ikke, de adlyder.*

Adlyder hvem?

- *Reglene. Voks høyere, sier reglene.*

Og hvem satte reglene?

- *Det gjorde Regelgiveren.*

Og hva heter han?

- *I skjemaet står det prikket linje for tid, sted og navn. Du må selv fylle ut, her.*

Tenker din laptop?

- *Bare mine tanker. Eller, den utfører dem.*

Som ditt redskap?

- *Ja, som saksa når jeg klipper papir.*

Så trærne er redskap. For hvem?

- *For oppdragsgiver. Fyll ut, her.*

Rett fram. Det er et godt motto i livet.

- *Ikke når du kjører en svingete vei. Da nå du kompromisse.*

Svinge altså?

- *Ja. La veien bestemme.*

Og ikke havne i grøfta.

- *Verre. I det som heter autovern.*

Hva er autopilot?

- *At du overlater til en datamaskin å holde kursen. Men helst i et fly.*

Midtstripa sier brrrr når du nærmer deg feil side.

- *Ja. Regler snerrer, når du kommer for nær.*

Før i tiden, sier vi. Men før tiden?

- *Da var bare fremtiden.*

Og den var ikke kommet?

- *Ikke til oss. Kanskje til andre. I andre univers.*

Men der er da ikke andre univers?

- *Ingen som vi vet om. Men vi har jo ikke vært her så lenge. Vårt univers er bare som en vel 13,7 milliarder års krusning i evighetens stille vannflate. Det kan vel forekomme også andre krusninger.*

Nå? Eller før. Eller etter vårt univers?

- *Ja.*

Hvor mange øyeblikk er der i ett sekund?

- *Godt spørsmål.*

Det er det de sier når de ikke har svar.

- *Ja. Eller når svaret er innviklet og tar lang tid.*

Kan du svare?

- *Jeg kan bruke sammenligninger, som fører ett stykke på vei. Har du sett film? Selve filmstrimmelen, mener jeg?*

Ja.

- *Smalfilmfremviseren trekker frem 18 bilder hvert sekund. Men da flimrer det. Så fant de på å vise hvert bilde flere ganger. Og når vi kommer over 50 bildevisninger i sekundet, greier ikke øyet å slukke mellom hvert bilde.*

Så 50 øyeblikk i sekundet blir til virkelighet?

- *Eller brukbar virkelighetsavbildning.*

Men vi vet ikke hvor kort ett øyeblikk kan bli?

Et opplevd øyeblikk da?

- *Veldig rask reklamefilm kan putte inn 4 scener i ett sekund.*

Men da føler vi ingen ting, uten forvirring. Hvor langt må et øyeblikk være for at vi skal rekke å føle det?

- *Kjenn etter.*

Hvor langsomt må vi leve for å føle at i lever?

- *Kjenn godt etter.*

Kan tid gå bakover, slik som når vi kjører film baklengs?

- *Eller kanskje heller om vi i så fall kan forstå det.*

Ja. Vi kan tenke bakover. Det er vel det hukommelse normalt gjør.

- *Vi forstår vel knapt tid i det hele tatt. Hjernen registrerer bare øyeblikk, og kjeder dem med hukommelsessynapsen sammen til erkjennbart tidsforløp. Og da kan du som du sa også gjenkalle og kjede sammen baklengs.*

Så selve tiden kan altså gå baklengs?

- *Ja. Øyensynlig. Eller "hjernesynlig".*

Når vi stanser filmkjøringen på en filmrute, da stanser tiden?

- *Fremvisningstiden ja.*

Men hvis nå livet vårt er en slags fremvisning, og vi stanser forestillingen?

- *Uten å slukke lampen? Da brenner filmruten opp.*

Som i krematoriet?

- *Omtrent. Bare støv blir igjen.*

*"Der er Slægtskab mellom
Sjælen og Stjernerne."*

Henrik Wergelaand

En sommer for lenge siden
lå jeg på ryggen
med skuldrene mot bakken

og armene og hendene og hodet.
Og bakken var varm,
som om den nettopp var skapt.

Jeg gikk tilbake dit
og bakken var varm, som jeg husket.
Og gresset og trærne og skyene
var stille for mine drømmers skyld.
Men drømmene kom ikke.

*”Jeg vet om en gammel eik,
den skal være ni hundre år,
men verken størrelsen eller
alderen hindrer den i å drive
fram nye blader hvert år”*
Karel Capek

Du stanser, og ser
at du er gammel.

- Hva er gammel?
Det å stanse og se.

*”Tarzan
den seirende,
jungelens herre.”*
Burroughs

Seks år omtrent og ute igjen
for første gang
etter influensa.

Og alt det andre var også ute
for første gang.
Alt var i orden,
pæretreet på hjørnet, steinene,
friske og sterke i solskinn.

Ingen ting var umulig.

Min barndom var annerledes
enn andre barndommer, fordi jeg var alene i den.
Jeg har senere forstått at også de andre
er alene i sine barndommer, og ser dem innenfra.
Senere bærer vi med oss barndommene,
på gaten, og i skogen, og slipper aldri ut av dem,
fordi de er annerledes enn andres.

*”Skoven står og mumler.
Hvorfor mumler den?
Elven går og nynner.
Hvorfor nynner den?”*
Obstfelder

Lykken lå lenge og ventet,
på Holmen i Langevatnet,
men jeg kom ikke ut.

Det var for dypt.

Lykken ventet i flere år mens beina vokste,
og en sommer vasset jeg ut.
Men da var ikke Lykken der lenger.
Jeg gikk holmen rundt og lette,
og den skulle vært der,
for steinene
og trærne og buktene
var der, som de skulle,

men de var fargeløse
og alminnelige nå,
uten lykken.

Når du så endelig forstår at du er voksen
er du en gammel mann og full av gikt,
og det er bare glør igjen i koksen.
Da får du brette kragen opp og skrive dikt.

Det kom nettopp inn en god fe med
tryllestav og stjerner og spurte:
- Hvor vil du være?
- Her, sa jeg. Finnes det andre steder,
når jeg er jeg?
- Ah, sa hun, du vil heller være en annen?
- Ja, sa jeg, men går det, når jeg er jeg?
For da må jeg vel være den jeg er der jeg er?

- Vil du tilbake kanskje, til en lykkelig barndom?

- Ja, sa jeg, men hvem er jeg da?

Er jeg et barn, eller er jeg jeg?

- Hør nå her, sa hun, jeg tar bare ønsker, ikke spørsmål.

Bestestua hjemme med kjølige tapeter
og høytidelige stoler på plass rundt bordet
taust ventende gjesters latter.

Bestestua vår
med tung lysekroner fra hvite bjelker
og spinkel etagere med små bilder
av bestemors tid.

Stille og ventende
i min barndoms bestestueverden.

*”Stor arv det er for mannen
av godtfolk vera fødd.*

Ivar Aasen

Farmors foreldre hang over hennes seng
i underlig dekorert ramme,
han skipstømmermann og jekteskipper
og hun alvorlig og kirkepyntet.

Og farfars mor ser jeg også hos fotografen,

mellom fire sønner og tre døtre
mektig og myndig.

Men mors slekt ble visst ikke fotografert.
Hvilke trekk jeg har arvet fra dem
må jeg finne i speilet:
Alt i mitt ansikt som jeg ikke ser i fotografiene
må stamme fra morssiden i min slekt.

Min slekt har bodd i disse bakker
i 400 år, lenger går ikke kildene.
Men kanskje en skinnkledd stamfar
så utover og støttet seg på spydet.
Tenkte han: Her blir jeg, her er vakkert.
Eller tenkte han ikke, bare ble.
Han regnet ikke med at jeg skulle
skrive om han, og bruke hans gener
til bokstaver og ord.

Men han ville forstå.
Gener betyr noe.

Hvor mange gange prøvde Gud
å lage Jorden og oss
før han lyktes?
Hvor mange ubrukelige planeter
svever der ute?
100 tusen? 100 milliarder?

Det var ikke så lett
som det ser ut til her. Og det tok lang tid.

Forresten, kanskje Gud slett ikke
hadde tenkt seg mennesket.
Er vi en glipp?

Nebukadneser Oldenpropp
gikk der som barn og vokste opp
og skulle bli stor i verden.
Nebukadneser Oldenfjær
vokste seg større og så ble han svær.
Hell og lykke på ferden!

Nebukadneser Oldenbass
vokste så lenge det bare var plass
og ville bli enda større.
Nebukadneser Oldenkav

fylte opp alt som skulle vært hav
så fiskene kom på det tørre,

fylte opp alt som skulle vært land
så de måtte flytte alle mann.
Men alle steder var fulle,
fulle av Nebukadneseri
Nebukadneser Oldendi
og Nebukadneserulle.

*”Og Gud sa: Det vrirle av liv i havet.”
1. Mos 1,20*

Det svømte en fisk uti havet
med ingenting i sin mave.
Og alle vet det kan gnave
med ingenting i en mave.

Og fisken den svømte i sjøen
den svømte og svømte rundt øen.
- Nå blir jeg nok snart til en dø en,
sa fisken og svømte rundt øen.

Det fans ikke noenting føde
og fisken den sukket og døde.
Og så ligger alle ting øde
fordi at den sukket og døde.

Men nå er det mat uti sjøen
fordi at det flyter en dø en
- Og så er det nok til å fø en
fisk, som svømmer i sjøen

*”Jeg eier udstragte vidder,
hvor lyngen staar og ringler
med violette klokkespil
i blanke augustdage.”*

Wilhelm Krag.

Torvmyr mellom fjell,
i sommerhete.
Knirk fra hjulbåra,
mykt under foten,
og våt av svette.
mens torvløa fylles
og kleggen biter.

Og vann
fra oppkomme i bakken
Kjølede vann
å drikke
vann
vann
det svaleste i verden.

Jeg har på ny sett fjellene,
Hauge i Dalanes fjell,
som nok ganske nylig motsto isbreen
raspende på vei mot havet.

På nordsiden glattskurt av motstand
og på sørsiden avrevne blokker
som falt i kampen.

Jeg kjenner isbreen knusende
over meg
og vet at det meste rives av.
Men det trassigste blir stående.

Og det vokser mose og ny bjørk
i revnene.

*” - Den leende eier verden.”
Obstfelder.*

Hele lia var full
av stemorsblomster,
et blått hav.
Men da vi reiste tilbake i juli
var det bare vanlig grasbakke der.

Hvor kan så mye blått ha blitt av?

- Jeg tror himmelen er litt blåere.

Først lager vi en fordypning
mellom fjellene.
Så legger vi forsiktig i
ti tusen år
og varmer opp hver sommer.
Litt regn, litt skogbrann,
mose.
Til sist krydrer vi
med myrdufter
og setter til
mykhet og
dempet
lyd.

Solskinnet nullstiller vår fargeskala
så et hvitt ark oppleves hvitt.
Vann skulle nullstille
våre smaksopplevelser,
men jeg drakk av fjellbekken
og fant en glemte smak,
etter for mye juice og cola
og flaskesmaker.

- Nå må jeg lære på ny
at vann er nullsmak.

*”Bjærken grønnes i bakkens læ
så frodig som vilde den briste;
der går en vellystig fødselsve
igennem dens jomfrukviste.”*

Ibsen.

Jeg vil være bjørk
denne våren
med saftig gras mot stammen.
Jeg vil kjenne regn på alle blader
mens nye rakler strekker seg
mot fremtiden.
Jeg skal holde greinene som bjørka, sprike
med kvistene mine

og vende blader mot vårsola.
Jeg vil svaie i vinden og bli ør i toppen
når sevja stiger.

Men bjørkene her tenker ikke slik.
De bare strekker nakne greiner opp
mot våren.

Bjørkene tenker ikke,
for de vet.
De vet at våren kommer.
Tanker er for oss som ikke vet.

Vil jeg være bjørk
må jeg slutte å tenke.

Trær på fjell
er ikke selvsagt.
Noen må ha tenkt
en gang for første gang:
- Trær på fjell,
jeg vil forsøke det
så de kan tenke:
Det må noen ha tenkt
en gang for første gang.

Jeg stryker over våt stamme
og sier: Bark.
Han og jeg ser likt på mange ting.
Jeg ville også bestemt meg for

bark på trærne.

Høstens første is på Tretjønn.
Så skal vi igjen forsøke å forstå tid.
Det nytter ikke, vi vet det. Vi har forsøkt.
Men Gud setter oss i gang igjen.
Tenk etter, sier han, jeg gir tiden kuldegrader,
etter varm sommer, så går den langsommere.
Tenk etter, gjennom frosne netter,
stjerneklare netter, med god tid.
Tenk etter, sier Gud.
Jeg gir dere vinteren.

Sitte på svaberg
i sol og stille sjø
og prøve å kjenne
hvor dypt ned berget går,
og om det henger sammen med
skjæret der ute.

Eller om skjæret
er noe annet.

”Solen er det største legemet, og inneholder mer enn 99.8% av totalmassen i solsystemet.”

UiO

Solglitret fra Tretjønn
var voldsomt denne morgenen,
hvitglødende solsplinter regnet ned
og danset i vannflaten.
Vår sol er ung og uvøren,
og sparer seg ikke
for fremtiden.

Jeg ser at måkene seiler i vårluft
over Tretjønn, igjen.
Vinteren er over.
Jeg føler at vingene bærer, og løfter meg
i hvilestolen.
Jeg svinger rundt odden, stiger, synker,
og lander på skjæret med raske tripp.
Jeg folder inn vingene, midlertidig,
for jeg skal opp igjen,
snart.

*”Panta rhei, «alt flyter»,
grunntanke hos den greske
filosofen Heraklit.”*

Si til deg selv og andre at NÅ
har du funnet sannheten og lagt den i ord.
Så slipper du å stadig lete videre.
Tretjønn er sannhet, og det regner der, nå.
I disse sammenkjedede øyeblikkene.

Tiden er nå.
Og fordi du vet det, sikkert, er du Torvald.
Du kan fastholde at han lever.

Og når han forsvinner, har han levet,
og sett måkene over Tretjønn.

Det knitrer forvirret i min hjerne
av tanker som flyr veggimellom,
det summer i synapser
som fra en malende kvern.
Ord, sammenfiltrede,
språkløse, males rundt.

Still opp!
I to geledder!
Ett to, ett to, fremad marsj.

Ord må strammes opp
i slagkraftig militær orden,
under min kommando.

Sannhet?
Kan halvville rekrutter
forme sannhet?
De skal i hvert fall ut av jungelen
og tvinges til form.
Sannhet?

Jeg skal senere velge ut
sammenhenger
fra det som var kaos.

Sannhet? Om hva?
Jeg er ansvarlig redaktør.

*” Men på ett spørsmål,
knyttet til essensen av det å
være menneske, ser
vitenskapen ikke engang
konturene av et svar: Hva er
bevissthet? ”*

Apollon

Furutrærne speiler seg i Tretjønn.
Eller speiles. Kanskje det er jeg
som speiler dem,

og gir dem riktige furufarger.
De trenger min hjerne for å speiles.

Min verden trenger min hjerne

for å være, med solskinnsfarger
og speilende furutrær.
Når jeg dør, forsvinner den,
driver bort som røk
fra krematoriet.

Og mitt Tretjønn opphører.

Takk for år,
for alle mine vårer,
med nyutsprunget bjørk.

Takk for somrene,
kanskje de fleste,
og for at jeg husker solskinnsdagene best.

Takk for høsten,
som viste hva som kunne mistes.

Og takk for vinteren
med kulde og klarhet.

Livet er vakrest
som friske skudd
uventet
på et meget gammelt tre.

Livet er varmest
som smil, nært
i et ansikt med dype rynker.

Livet er rikest
vakrest og varmest
etter tunge vintre.

Du skal være en fugl
en liten stund på min hånd,
en fremmed fugl
som ikke må skremmes,
Du skal være en fugl
på min hånd
og samle fjerne toner
til en ny sang.

Tunge og mørke skyer trekker opp.

Du skulle stå her og si:
Det blir regn.

Kalde og harde vinder bøyer trekronene.

Du skulle stå her og si:
Nå regner det.

Mørke og fremmede tanker skremmer meg.

Du skulle stå her og si:
Regn er godt.

*” - Her er (en av) FrPs store kampsaker:
Hvis de vinner valget, skal det bli slutt på
umoralen.” Østlands-Posten*

Det kom en gjøk fra syden,
den satte seg til ro, koko,
og sang en sang om dyden,
og siden sang den to. Koko.

Og siden sang den sanger
om hjemmets lune ro, koko,
og nynnet flere ganger
at det er skjønt å bo. Koko.

Så fant den seg et rede

og la et egg og lo, koko.
For ingen var til stede.
Da gjør det ikke no. Koko.

Slik sang den alle steder
for verden var så god, koko,
og full av fine reder,
hvor kjærlighet kan gro. Koko.

Og gjøken gol og tøvet
hvor hen den gikk og sto, koko,
og ingen var bedrøvet
om høsten da den dro. Koko.

*”Som en lilje blant torner, så er min
venninne blant andre kvinner.”*

Salomos ordspråk 2,2

Den som får et smil av en fremmed
må ta seg sammen og tenke rolig:
Det står noen bak meg,
eller
hun tok nok feil
eller
hun tenkte på noen
og smilte.

Den som får et smil fra en fremmed
må være på vakt.
Han kan så lett smile igjen

så hun må tenke:

Det står noen bak meg, eller
jeg ligner på noen, eller
han tenkte på noen
og smilte.

*”Har nu verden lukket livets lyse sale?
Kom, å kom tilbake, gøge, nattergale!”
Thøger Larseen*

Jeg ser deg i en møtende bil
i det fjerne
og slår mine lyskastere ned
mens fremtidens øyeblikk
nærmer seg.

Der, i et nåtids sekund
passerer vi hverandre og
blendes av nærhet.

Så er det fortid, allerede fortid,
og jeg ser i speilet
at du fjerner deg

bak meg.

I over 18 år har bilder kommet inn
gjennom frontglasset,
lys fra solen reflektert fra vei og landskap,
gjennom glass og inn i øyne.

Den frontruta har opplevd mye
men bare latt det passere.

*”Min elskede er meg en myrrakule,
som hviler mellom mine bryster.
Hvor du er vakker, min elskede,
hvor skjønn du er!
Og vårt leie er grønt.”*
Salomos høysang 1,13

Hun gikk forbi meg på gaten
og smilte og lo til mobilen.

Kunne han se smilet? Eller kan jeg få det
så det ikke er helt bortkastet?

Latteren tok han nok,
så den får jeg ikke, på ærlig vis.
Men om en bare er usynlig
blir det mye en kan plukke opp ubemerket.

Jeg trenger et speil så jeg kan se at jeg er her
også denne dagen.

Jeg våkner bare langsomt.
Speilet ser det, at jeg våkner utenpå.

Jeg trenger et nytt speil, et bedre speil
som reflekterer mine tanker, min angst for dagen.

Vil du være mitt speil?

*”Faen i huller på hoserne!
Faen i huller på hoserne!
Jeg har sol, jeg har skygge!
- hele verden!
Skulde bare havt . . en liden rødklædt
blond kjærest.”*

Obstfelder.

Jeg ønsker meg en lang togreise
og deg tilfeldigvis ved siden,
som ukjent reisefølge.

Jeg ønsker meg dårlig lesestoff
som nok må legges bort med et sukk,
og lange timer med unødvendige ord
for å få tiden til å gå.

Jeg ønsker meg en lang kjedelig togreise,

og gjerne snøhindringer,
så jeg kan se på klokka og si:
Bevares så forsinket vi er.

”Kvinnen er et hurtig voksende ugress, et ufullkomment menneske. Hennes kropp når raskere en fullstendig utvikling fordi den er av ringere verdi, og fordi naturen beskjeftiger seg mindre med henne.”

Thomas Aquinas

Fortiden er alltid hos meg.
Venner jeg har kjent, kvinner jeg har møtt,
er alltid hos meg.

Jeg er et stort hus med mange rom.
Ingen ting er borte.
Alt er som det var, hvert rom,
med vegger mellom rommene.

Det eldste rommet ble til før huset var planlagt.
Da var det bare det rommet og du var i det.

Men siden fikk jeg bruk for flere rom,
og huset vokste, med nye rom.

Huset vokser ennå.
Jeg kjenner ikke byggmesteren.
Ellers kunne jeg sagt ham at huset er stort nok
for meg nå.

*”Nu vågner alle små viser,
nu vågner alle små toner,
nu vågner alle små digtere
og ønsker, de havde små koner.”*

Obstfelder

Gud skapte meg og ristet på hodet
og sa: Ikke flere slike.
Og så ble jeg alene.

Du sang dine sanger og sang dem så bra
og ellers så er det som sagt som jeg sa
at hjertelig takk for i kveld.

Du tolket så vakkert i toner og ord
og derfor så gjentar vi hermed en stor
og hjertelig takk for i kveld.

Du sang dine sanger. Så nå du forstå
at nå har vi hørt dem og nå skal vi gå.
Og hjertelig takk for i kveld.

Så lytt mens jeg synger en sørgelig sang
om noe som hente en pike en gang.
Hun bar på sitt hode en krukke med vann,
fordi at hun bodde i varmere land
- Tararam-tatam-tata, tararam-tatam-tata.

Hun bar på sitt hode en krukke med vann,
og den som har sett det, han vet det går an.
Hva var hennes navn, tenk det husker jeg ei
men at hun bar krukker, det husker vel jeg.
- Tararam - - -

Hun gikk ved min side en kveld klokken fem
på veien fra brønnen og til hennes hjem.
Da sa jeg til piken i varmere land
hvor vakkert hun bar på sin krukke med vann.
- Tararam - - -

Da gløttet hun oppover litt for å se,
hun snudde på hodet, og krukken falt ned.
Og nå får hun aldri mer bære på vann,
fordi hennes far ikke tror at hun kan.

- Tararam - - -

Så hør min advarsel, o kvinne og mann
og alle som bærer på krukker med vann:
Ikke se opp eller rundtenomkring,
bare se rett frem på ingen ting.

- Tararam - -

*”Språk åpner dører” er en strategi for
styrking av fremmedspråk i grunn-
opplæringen 2005 – 2009.”*

www

Hvis jeg kunne forstå
solstrimen over golvteppet
ville kanskje ting falle på plass.

Det er et underlig møte mellom de to,
den ene nettopp ankommet
fra verdensrommet
og den andre flat på golvet
med sine løkker.

Sier de noe til hverandre
på bølgelengder jeg ikke tar inn?

Solstrimen har farger i seg,

hele regnbuen skjult
i sine bølgelengder,
mens golvteppet har ligget
i mange dager, grått,
tilsynelatende grått,
under min stol.

Jeg er en fremmed
med språkvansker.

”Fremmedgjøring (tysk: Entfremdung, engelsk og fransk: aliénation) betegner vanligvis visse ikke ønskelige forhold mellom et menneske og dets omverden.” www

Bussen stanser, og tar opp de andre.
Jeg følger etter, og setter meg,
usynlig.

Neste stopp:
Vil hun sette seg på min tomme plass?

Mange på fortauet,
de passerer meg.
Jeg er usynlig, og må vike unna.
Eller kan de passere gjennom meg?

Kan jeg se meg selv speilet i butikkvinduene?
Han som går der?

Han snubler, når jeg snubler.
Da er det nok meg.

Jeg setter vidvinkelzoom
på min hjerne,
og prøver å ta inn mer av virkeligheten.
Bildet blir noe forvrengt i kantene,
men jeg retter opp digitalt.

Tretjønn ligger der
speilblank i dag
Så brytes speilet av et andepar
på søndagstur.

Med kraftig tele kan jeg ane
om det svømmer ender på andre planeter,
og om noen ser dem og tenker:
Der svømmer et andepar.

Svak dis over vannet i dag.
Jeg bare skimter.
I går så jeg lenger,
til åsene.

Men bak åsene?
Nye åser, og bak dem?
Hvor langt kan min tele-tanke se?

*“French physicist Bernard d' Espagnat
won the 2009 Templeton Prize for his
exploration of a reality that exists beyond
observable phenomena (- en virkelighet
bak observerbare fenomener)”*

www

Fremmede brikker
underlige
skremmende brikker.

Eller legger jeg feil bilde?

Alt omkring meg forsøker å fortelle meg
at også jeg er til.
Tretjønn lager bølger
ganske små, men levende.
Furugreinene beveger seg
svakt, men de lever.

Skyene slapp nettopp ned regndråper,
som jeg så falle mot trammen.
Jeg vil gå ut og hente morgenvisen
så noen dråper kan falle på meg.
Da blir det tydeligere.

Ord har ingen mening
før de blir forstått.
På papiret er de bare streker,
og på harddisk er de memory.

Ord må mottas for å bli ord.
Ord forutsetter en leser
en gjenskaper,
en bildeskaper.

Men selv da kan de bli
andre ord enn de jeg skrev.
For du har ikke de samme
fjellbilder som jeg.
Dine fjell er åser med skog.
Mine er nakne.

Ordene mine snakker så pent.
Selv sitter jeg og tier,
husker ikke om jeg har ment
det som nå ordene sier.

Ordene blir meg for svære.
De sier mer enn jeg vil.
Ord burde en gang lære
at de skal tie still.

*” - det Uudsigelige
skal Digtet røbe dog.”
Welhaven*

Når jeg snakker til en fremmed
må jeg stadig si:
Nei, ikke akkurat slik,
men jeg mener,
eller la meg heller si, vel, kanskje
sagt på en annen måte - -

Når jeg snakker til deg
sier jeg ordene en gang,
og du tenker visst:
Han skjøt nok bom der,
men jeg vet hvor han ville treffe.

Direkte tankeoverføring går ikke. Vi trenger hjelpemidler. Vi kan smile til hverandre, eller riste på hodet. Men kompliserte tanker kan vi bare gi hverandre gjennom ord. Og ord er skrøpelige budbærere. Forskerne, univers-viterne, har det kanskje vanskeligst, for de vil så gjerne være eksakte. Men sannheter som de fysisk-matematisk beregner seg fram til, kan slett ikke alltid overføres gjennom ord. Sannhetene deres sitter fast i tall. Einstein «forsto» slett ikke sine relativitetsteorier, han beregnet dem. Og han var en dyktig beregner, for i ettertid har stadig flere av hans tall-sannheter blitt bekreftet av direkte observasjoner, men bekreftet som tall.

ts

Setningene er for gamle. De må skiftes.
Det kleber ved dem rester av innhold
fra tidligere brukere.

Men nye setninger går heller ikke.
De er uten innhold.

Hvordan kan gamle setninger renses
til å si mitt innhold, uten rester av andres?

Først diktet
med ord, bilder og tanker.
Så alle strykningene:

Sier det ordet for mye?

- Ta det bort

Er det bildet for stort?

- Kutt ned.

Var tanken slik?

- Nei

Stryk ut, så lite nok står igjen.

Eller ingenting.

*”Forskningsmetoder som kjennetegnes
ved at forskeren observerer naturlig
forekommende variasjon i atferd uten å
gripe inn i situasjonen.”* www

Jeg ser på bensinmåler-nålen.
Den nærmer seg tom.
Men for alt jeg vet, kan den ha snudd,

og være på vei oppover igjen.
Eller står den stille og
tenker seg om:
- Hvilken vei var det nå jeg skulle?

Den er lykkelig
som vet
at han er ulykkelig
fordi han har tannverk.

Den er ulykkelig
som ikke har tannverk
og altså ikke vet
hvorfor
han er ulykkelig.

Den har tannverk
som er lykkelig
fordi han vet hvorfor
han er ulykkelig.

*”Derfor eg fann millom bjørker og bar
i våren ei gåta;
derfor det ljod i den fløyta eg skar,
meg tyktest å gråta.”*

Vinje.

Hugg ned
den skog av drømmer
til ved
og nyttig tømmer.

Rydd land
så vinden tier
og bann
de melodier.

Hugg sund
de tunge stokker,
hold munn
og hugg, for pokker.

En liten stund
og skogens bunn
ble myk av gule blader,
inntil det alt
så hadde falt
som kunne falle a' der.

Og nakne trær
stod siden der
og sprikte ganske tomhendt
så topp ble rot
og tvert imot
og alt i sammen omvendt.

Når ned blir opp
og rot er topp
og skogbunn blir til himmel
og gult og blått
blir mykt og godt
kan noen hver bli svimmel.

Og faller fler
enn noen ser
så er det mykt å falle.
La høsten bli
en fruktbar tid
og la oss falle alle.

Alle trakter etter sunnhet,
månen klamrer seg til rundhet.
Og i ny og ne
lykkes ikke det,

ser jeg her fra gyngestolen.
Men når månen ses fra solen
er den alltid rund,
frisk og sterk og sunn.

Fugl som svømmer inn i sivet
får et annet syn på livet,
alt beror på perspektivet.

Alt beror på den som svømmer,
siv kan gjerne tas for tømmer
slik som øynene bedømmer.

Alt beror på tid og ståsted
riktig dag og riktig åsted,
sol og siv og tømmerstokk.
- Men nå får det være nok,

ikke tenke mer og svømme,
lukke øynene og drømme
litt om sol og litt om siv.
Månevev som tidsfordriv.

*”Sauer er ålreite dyr.”
Norsk finansminister.*

Sissan sissan sau
gjømmer seg bak hauen.
Tretti sauer skal det bli,
tjueåtte, tjueni,
nei nå har jeg fått det
bare til tjuåtte.

Sissan sissan lammet,
kom nå med det samme.
Tjuefire tjuefem,
nå skal alle sammen hjem.
Seksten sytten atten,
inne hele natten.

Sissan sissan femten
au, der har jeg glemt en.
Femten fjorten tretten tolv
skal få stå på sprinklegolv
mye mjøl i troa
blir en mett og go a.

Sissan sissan åtte,
har de nå forstått det?
Åtte, sju og seks og fem,
jeg får se å få med dem
for nå tror jeg nesten

at jeg mister resten.

Sissan sissan sissan,
finn en sau og miss han.
Mørkt i kveld og vondt å se
om det følger noen med.
Hørte jeg de hoppa,
hoppa over kloppa?

Sissan sissan sau
ligger nok en dau en.
Jeg går hjem allikevel
ser jo ingen ting i kveld.
Hører borti svingen
to og en og ingen.

*

8 samtaler

Hvor lenge var Adam i paradiset?

- *Inntil mennesket hadde utviklet bevissthet, og kunne ta ansvar for sine frie valg.*

Frie valg?

- *Vel. Der er et tidsparadoks. Før handlingen opplever vi valgfrihet. Etter valget kan vi ønske å finne årsaker og unnskyldninger for at vi valgte feil.*

Adam ble kastet ut. Men i dag tilgir Gud?

- *Når vi erkjenner feilvalg, kan vi reise oss igjen og gjøre det riktigere neste gang.*

Er det kristendom?

- *Det er også kristendom, men primært er det menneske-erfaring. Navnet Adam betyr forresten menneske.*

Kunnskapens tre ble ulykken?

- *Kunnskap er farlig. Med den kan vi ødelegge vår planet. Eller redde den.*

Vi kan velge?

- *Ja.*

Kan vi se Gud?

- *Ikke ennå. Kanskje om et par år, når det nye romteleskopet er skutt opp. Men vi kan høre ham.*

Med ørene?

- Ja. Høre. Og se, forresten. Når NRK faller ut, og det knitrer på svart skjerm.

Tull.

- Vel, ikke Gud kanskje. Men hans verksted, da han begynte å lage universet. Før stjernene, da han ikke hadde rukket lenger enn å få til en lysende tåke.

Det lyset kan vi se?

- Med radioteleskop. Bølgene vi mottar har brukt over 13 milliarder år på veien, og fra å være lys, er de elektromagnetiske bølgene dradd ut til å bli knitrende radiobølger på skjermen.

Ser vi stjernene på himmelen?

- Nei. Vi ser bare det lyset de sendte ut for mange år iden.

Så de kan de være sluknet nå?

- Ja. Og vi vet at mange av dem har sluknet og blitt mørke. Noen har eksplodert, og er bare en kald støvsky nå. Og noen sitter vi på her.

Åi?

- Vår planet er dannet av rester fra tidligere stjerner.

Men egentlig sitter du da der på de opprinnelige atom-byggesteinene?

- Ja. Skal vi si det slik at vi i kunnskap har kommet byggmesteren ørlite grann nærmere.

Alt har en årsak.

- *Ja. Og en årsak bak den årsaken, og en årsak bak den årsaken - -*

og bak den. En uendelig årsaksrekke?

- *Kanskje ikke uendelig. For følger vi årsaksrekken 13,7 milliarder bakover, står vi snart der uten tid. Og da skjer det ingen ting.*

Og hva er årsaken til det?

- *Vi burde heller lete etter årsaken til at vi aldri kan slutte å spørre etter årsak.*

Og hva er årsaken?

- *Vi aner det kanskje. Hjernen, vårt eneste tilgjengelige tenkeredskap, har gjennom mangfoldige årtusener utviklet seg hit, stadig spørrende, fordi det har vært gunstig for overlevelse.*

Altså Darwin?

- *Ja. Og nå gir denne hjernen oss ikke fred. Vi må fortsette, i fastlagt retning. Slik er det med andre datamaskiner også. Vi må bare underordne oss foreliggende operativsystem.*

Men noen naturforskere sier der er *ingenting* før tidens begynnelse, altså ikke verd å ense?

- *Ja. Men de definerer ikke "ingenting".*

Og religionene sier at der ute er Gud?

- *Ja. Med trygghetsskapende bilder på sammenheng utenfor hjernens rekkevidde.*

Darwin igjen? For slik trygghet begunstiger artens overlevelse?

- *Ja. Når den ikke går for vidt, og lammer tanken.*

Så alt ble snudd på hodet?

- *Ja. Messias som skulle reddet Israel og verden ble i stedet hengt på et kors som en ynkelig forbryter.*

Full katastrofe altså?

- *Ja.*

Men den katastrofen ble til en ny verdensreligion?

- *Faktisk. Med en lidende Gud.*

Noe ganske uhørt?

- *Ja. Ikke allmektig, men en Gud som avmektig lider når hans mennesker velger nærsynt egoisme.*

En innbakt konsekvens av at han utstyrte oss med fri vilje og fullt valgansvar?

- *Nettopp. Han skapte mennesket i sitt bilde, som det heter. Suverene.*

Og derfor ble hovedsaken for Paulus ikke Jesu liv men Jesu død? Gud på Korset.

- *Som han oppfattet som et offer. Gud valgte å selv ta på seg lidelsen når hans barn velger feil.*

Helt passivt altså.

- *Nei. Veldig aktivt egentlig. Resultatet av at vi slik fikk hele ansvaret, ble sivilisasjon og kultur. Uten valgfrihet ville vi vel fortsatt klatret i trærne.*

Tror du på Gud?

- *Nei. Jeg tror på Virkeligheten.*

Ah. Kan jeg også tro på han? Kjenner du han?

- *Ikke helt. 13,7 milliarder år kjenner jeg ,og litt til. Men ikke det første sekundet, med Big Bang og sånn.*

Var ikke Virkeligheten i det sekundet? Hvem var da virkelighet imens?

- *Virkeligheten forberedte seg på å bli til.*

Men den var ikke blitt til?

- *Den var i hvert fall bitte liten, et punkt uten utstrekning.*

Men med konstruksjonstegninger? Var vi i de tegningene?

- *Kanskje. Det er det vi holder på å finne ut.*

Hubble-teleskopet skal avløses at et bedre, som skal titte nærmere på det sekundet.

Selve opphavet? Har det omsorg for deg?

- *Det ble jo til meg, og til hus og mat for meg. Så egentlig.*

Men snart kan vi tro på hele Virkeligheten?

- *Vel, det blir problemer. For Tiden hadde ikke startet, ser du, og uten tid er vi handlingslammet og kan ingen ting gjøre. Vi må først finne et stillestående tidsfnugg som kan startes.*

Det er kanskje enklere å bare tro på Gud?

- *Mye enklere.*

Så Gud satte i gang tiden? Som å sette batteri i en klokke?

- *Omtrent. Men vanskeligere. Egentlig umulig. Men det visste ikke Gud.*

Kan en gjøre det umulige?

- *Ja, når en ikke vet at det er umulig.*

Hadde han ikke prøvd det før?

- *Kanskje. Med andre universer, som så etter hvert brukte opp sine batterier, og opphørte.*

Da visste han likevel?

- *Knapt nok. For når tiden stanser, stanser også vite.*

Så han gjorde uforvarende det umulige.

- *Ja. Og nå er det tid overalt.*

Hvor lenge blir den?

- *I mer enn 50 milliarder år, sier noen forskere.*

Men så er batteriet vårt tomt?

- *Eller tidløst.*

Den fløy mot ruta, og nå ligger den der.

- *Det er mange spurver.*

Og Gud kan ikke passe på alle?

- *I grunnteksten står det visst egentlig være tilstede, ikke passe på.*

Men Gud var ikke rask nok?

- *Det meste skjer jo tilfeldig.*

Og tilfeldig har ingen årsak, ingen gudsvilje?

- *Alt har en årsak, ellers kan det ikke skje.*

Men når jeg sier "tilfeldig", slipper jeg å tenke lenger bakover? Det høres bra.

- *Men det godtas ikke av din hjerne. Lenger bakover, sier den.*

Da kjører jeg meg fast?

- *Ja*

Kommer hunder til himmelen?

- *Åi. Det var et svært spørsmål.*

Men jeg mener, kanskje jeg mener, skjer det samme med meg og min hund når vi dør?

- *Tilsynelatende. Dere hadde begge bevissthet, som forlater kroppen ved døden.*

Forlater?

- *Ja, hvor blir den av? Hva var den? Spor i nervesynapsene?*

Så alt opphører?

- *Petter Dass sa: "Gud er Gud om alle mann var døde."*

Som en genebank, med stadig nye innskudd?

- *Og kanskje uttak.*

Tid ble til, ble satt i gang,

*i ur-eksplosjonen Big Bang.
Tilstanden tidløshet, evighet, kan vi aldri forstå, for menneskehjernen kan bare tenke ut fra tid: Før, nå, senere. Første tids-paradoks blir da at «før» Big Bang eksisterte kosmos-muligheten, som et punkt uten tid, men med universaltets hele tyngde i seg. I og for seg skulle det ikke vært mulig å komme videre derfra, for enhver hendelse forutsetter tid, og der var ingen tid. Kanskje derfor kalles det gjerne en «singularity», en eneståendehet. En gud er vel en gangbar betegnelse på en mulighet som lå, «evig», der i det punktet, med utviklingsmønster for hele kosmos, med billioner av galakser, og rimeligvis millioner av planeter som jorden, med høytstående levende vesener med vurderende intelligens og fri vilje til å handle godt eller vondt. Jeg - som urstoff og mønster - var også evig der i det punktet «før» det store smellet.*

ts

Gud satte seg ned og hvilte
og så for først gang
hen på sin jord og smilte
og skapte den første sang.

Og siden skapte han lytte
for menneskene og seg selv.
For jorden var full av nytte,
og Gud hadde lørdagskveld.

La oss i et tankebilde plassere Sannheten som et punkt inni en svært ujevnt formet steinblokk, slik vi finner dem etter en fjellsprengning. Rundt hele den ujevne overflaten kryper det maur, som med sin maurforstand alle tror de kan finne sin sanne maurgud. Men steinen er hard, og ingen kan trenge inn i den. De kan bare, hver fra sin kant, prøve å nærme seg Guds-punktet midt inne i steinen, og noen kommer kanskje nærmere enn andre.

ts

Det er besværlig å ikke forstå
slik at en må undres på alt.
Ingen ting er visst selvsagt.
Tastetrykk følges her av bokstaver,
men når som helst kan det svikte,
så ingen ting skjer.

Da må jeg bruke blyant, og
trykke fram mer kjerne.
Dersom det er mer kjerne igjen.
Elles må tankene bare bli i hodet.
En stund. Til de glemmes.
Eller endelig viskes bort
i sluttoppgjøret.

og snaubeitt eng opptråkket nær leet.
De vil helst i hus nå både folk og fe.

Høst i lufta og i lyset.
Avslutning, før sommeren stenger.

Kaldt å sitte på trappa, høstkaldt.
Alt venter så stille.
Jeg får vel gå inn,
så vinteren kan slippe til.

*”Mon noe minder mer end duft,
end dunst af regn, end lugt av luft?”
Olaf Bull*

Treet står bladløst foran meg.
Det har hatt sin sommer,
klorofyllet er kalt tilbake
og produksjonen stanset.
Men det rakk å vokse litt høyere.
Råtnende blader under treet venter.
Det dufter fred.
Til våren skal de gjenoppstå
i nye blader kanskje nærmere sola.

Jeg hviler meg i løvet og kjenner
vinteren i meg.

*”Da sa Gud: Det bli lys! Og det ble lys.
Og Gud så at lyset var godt, og Gud skilte
lyset fra mørket.”* 1. Mos 3,3

Jeg ville se Mørket, og tente lys, men da forsvant
mørket for meg.

I stedet oppdaget jeg Skyggene.

Skyggene er lysets måte å beskrive tingene.

Uten skyggene er alt flatt og uten form.

Når jeg går tur i gråvær, går jeg alene.

I solskinn er min skygge med

og jeg tegnes i skarp form.

I gråvær utviskes mine konturer.

Jeg vil gjerne beholde mine konturer

ubarmhjertig tegnet av lys,

inntil jeg går inn i mørket.

Det er vanskelig å beskrive

hvordan natten kommer,
for mørket finnes ikke.
Det er bare lyset som er.
Kanskje vi kan si at når lyset dempes
kommer kvelden.
Og når lyset er nesten slukket blir det natt.
Men vi kan ikke si at det er mørke.
Bare at lys fjernes.

Det er også vanskelig
å snakke om døden.
For det er livet som er.

Ved skumringstid blir tankene roligere.
Det nærmer seg natt

og det haster ikke lenger.
Vi rekker det ikke likevel.

Ved skumringstid sitter vi ned
og lar kvelden komme.
Dagen er forbi.
Vi rakk det ikke,
men dagen krever ikke mer.
Den er over.

I skumringen kan tankene hvile.

*Døden er ingen opplevelse i livet.
Døden opplever man ikke.
Ludwig Wittgenstein*

Jeg vil ha enkle ting rundt meg
når jeg dør,
slitte ting som jeg kjenner.
Jeg vil føle på tingene og ta om dem,
jeg vil stryke over treet i min seng.

Må jeg dø uten kjente ting
kanskje under en bil
vil jeg se på hendene mine
blodige
og huske ting
de har tatt omkring.

*”Der farer en angst igjennem mig.
Hvor er de nu alle?
Hvad gjør de? Lever de endnu?”*

*Lever mine brødre,
menneskene?”*

Obstfelder

Jeg har lagt venstre fot over låret,
så skoen kommer nærmere,
til hvilestilling i godstolen.
Om en stund skal skoen ned igjen
til golvet, og foten skal bære meg
ut i kjøkkenet og la meg
sette over vann til frokostkaffe.

Det meste fungerer som virkelighet.
Min nåværende virkelighet.
Men senere skal andre ta av meg skoene
og legge meg velstelt
i en kiste.

*Det er vanskelig nok å gjøre seg forstått
ved hjelp av ord, i dagligdagse
sammenhenger. Vi må egentlig nøye oss*

*med tilnærmet kommunikasjon, og kanskje
spe på med smil og ansiktsuttrykk,
grimaser og gestikulering. Og tonefall.
Vanskelig nok, om jordiske ting og
forhold. Hva så når vi vil si noe om det
overjordiske?*

ts

Hvis jeg kunne stryke ut detaljene, trær, fjell,
mennesker, så bare himmelen sto igjen
som bakgrunn og uten ramme,
og hvis jeg gikk inn i den bakgrunnen
uten pensler og staffeli, og bare så meg omkring,
ville så Gud være der innenfor alt
så jeg kunne snakke med ham?

Eller kanskje jeg likevel må ta med meg litt
trær og fjell, og mennesker.

Noe må vi jo ha å snakke sammen om,
Gud og jeg.

Engelen Gabriel sa til Gud:
Ingen vil oppfylle dine bud
og ingen vil elske sin neste.
Ingen fortjener Guds velbehag,

jorden blir ødelagt dag for dag.
Det går riktig ille det meste.

Mennesker er en forherdet skokk
Kanskje du burde si det er nok
du som er jordens Vårherre,
sende din sønn dit omigjen
skape en Ny jord og utslette den
som bare blir verre og verre.

Da talte Gud til Gabriel:
Planen min er til tidens kveld
at jeg vill nådig vente.
Kanskje om noen tusen år
menneskebarn til sist forstår
Sønnen jeg den gang sendte.

Min langmodighet overgår
alt hva engler som du forstår,
himmelens advokater.
Nåde er sjanse om igjen
fremtid på ny, som gave fra den
som fortidens synder forlater.

Skulle jeg tvinge mitt folk i kne
uten at frie viljer er med?
Ville det gagne noe?
Heller må jeg da vente litt,
ti tusen år, til de velger fritt
at de vil gjøre det gode.

I tidenes morgen
hørte vi Guds stemme.
Her
ropte vi

her
er vi.

Og vi tente bål
og slo på trommer.
Her Gud, her.

Og vi bygget tårn og byer
og plantet skoger.
Her, Gud,
vi er her.

Og vi brente skogene.
Her, vi er her.
Og bombet byene
Her Gud, se her.

Vi skal forgifte alt
og legge jorden øde
med nedfall og drivhusgass.

Ser du oss da, Gud?
Her,
at vi er her?

At vi var her?

Vandrerens, som har satt seg ved bålet, ser en begrenset lyskrets. Eller mørkekrets, hvor det ukjente lurar. Legger han mer ved på bålet, flammer det opp. Men resultatet blir bare at mørkekretsen flytter seg

lenger ut, og blir større.

- I naturvitenskapen: Jo mer som belyses, desto mer villmark skjønner vi ligger der ute. Mørkekretsen vokser. Slutten på mørket ligger uendelig langt ute, og det uendelige kan aldri nås. Det er bare når naturvitere benekter denne umulighet at de kommer i konflikt med religionen. Og også da med sin integritet som forskere.

Hva skal vi kalle Gud.
Han bør vel ha et navn.
Eller hun. Eller det, kanskje.
Eller noe, som ER.
Hva skal vi kalle det som er
bak synsranden,
bak stjernene,
og her?
I og utenfor,
nå, og samtidig
før og etter.

Gud hadde sittet i tidsaldervis
og lyttet mens englene sang til hans pris.
Tonen var mektig og himmelsk og ren som
liljer på marken, men Gud satt der ensom.

Engler sang lovsang i kor på hans bud
men ensom satt den allmektige Gud
blant sine syngende millioner
og kjente igjen sine egne toner.

Ti, ropte Gud i sitt himmelpalass.
Stille, for nå vil jeg skape meg trass.
Nå vil jeg skape meg levende viljer,
for jeg er trett av korsang og liljer.

Slik talte Gud, og så skapte han oss
for at vi skulle stå oppreist og slåss,
tvile og ønske og ville og mene,
så ikke han skulle sitte alene.

*”Selvgående robot gulvvasker.
På lager.
Leveringstid: 1-3 dager.”*

www

Vel, vel,
sa Gud til sine nærmeste engler,
denne gangen gikk det ikke.

Vi får overlate Jorden
til roboter, og prøve igjen
på andre planeter.

For tanken om å skape
frie viljer i Mitt bilde
er egentlig god.

Avsluttende oppsummering:

Tankens grenser

Hvorfor

Spørsmålet *hvorfor* kan vise til enten hensikt, eller til planmessighet og årsaker. Den delen av spørsmålet naturvitenskap og religion er felles

om, er søken etter årsaker. Verdispørsmålet den gode *hensikt* angår egentlig ikke forskningen, og i den grad jeg selv tillegger virkeligheten en hensikt, er jeg ute på egne stier. Her vil ikke naturgranskning noen gang kunne svare, eller ønske å svare. Men det som gjerne skjer ved all betraktning og ettertanke, er vel likevel at vi alle, også naturviterne, gjerne opplever *behov* for hensikt. Når Naturens resultater overvelder oss, ønsker vi gjerne at vi kunne se noe mer velmenende enn tilfeldighet bak.

Skapelsen og tidsparadokset

Augustin antok at Gud skapte Helvetet før Universet, for å ha et sted å putte grublere som ville vite hva som eksisterte før Skapelsen. Kanskje en betimelig advarsel for oss som grubler over slikt? Men jeg får våge det likevel. Helvetet er tross alt kjøliger nå enn det var på Augustins tid. Så altså:

Tid ble til, ble satt i gang, i ur-ekspløsjonen Big Bang for nesten 14 milliarder år siden, da et punkt i Intet, dramatisk este ut og etter hvert ble til vårt Univers av i dag. For vel 13,7 milliarder år siden, på ett sekund nær. For begynnelsen av det første sekundet i universets historie kan vi aldri tidsbeskrive. Tilstanden tid før tid, og start på tid, ligger helt utenfor rekkevidde, fordi vår menneskehjerne bare kan tenke innenfor eksisterende tid, avgrenset tid: Før, nå, senere. Første tidsparadoks blir da at ”før” Big Bang eksisterte kosmos-muligheten, som et tidløst punkt. Vi har i dag akseptert dette som en ufattelig men vitenskapelig ufrakommelig teori. I

og for seg skulle det ikke vært mulig å komme videre fra tidløsheten, for enhver hendelse forutsetter tids-forløp, og der var ingen tid. Ingen vet hvilke lover som gjaldt i dette ”utgangspunktet”, bare at det var en annen tilstand enn tid. Så langt er vel jeg og naturvitenskapen nokså felles om det uforståelige. Forskerne i dag har måttet svelge mange paradokser, for å slippe å forkaste viktige kontrollerbare delsannheter som tilsynelatende utelukker hverandre. Spriket mellom oss er nå mest av språklig art: De sier tidløshet og jeg sier evighet, og mens de kaller urpunktet en ”Singularity”, en merkverdighet, kaller jeg det Gud. Jeg sier, på mitt språk, at det var *Guds* skaperplan som lå, evig, der i det punktet, med utviklingsmønster for hele Kosmos, med milliarder av galakser, og rimeligvis millioner av planeter som jorden med høytstående levende vesener med vurderende intelligens og fri vilje til å handle godt eller vondt. Jeg, som stoffmulighet og mønster, lå også evig ventende der i det punktet.

Tidsparentes i evigheten

Vitenskapen forteller oss at universet utvider seg fremdeles, nå endog i økende hastighet. Og det skjer øyensynlig fordi en nydefinert frastøtende energi kan gjøre seg mer gjeldende når gravitasjonen blir svakere i et stadig mer utvannet univers. Denne gåtefulle energien er kanskje en avgjørende egenskap ved selve rommet, for den har samme styrke uansett avstand, mens gravitasjon, tiltrekning, er avhengig av nærhet, og mistet univers-overtaket for noen milliarder år siden. Blir vi fortalt.

Kan vi forstå noe av dette? Ikke slik vi pleier å anvende ordet forstå. Forskerne forstår det heller ikke. De regner, beregner, og bygger på sine observasjoner og matematiske modeller.

Men kanskje vi gjennom sammenlikning kan forsøke oss et lite stykke i retning forståelse. Vi vet hva fortynning er, til daglig. Og universet er på vei mot uendelig fortynning, og altså kanskje mot klodenes uendelige ensomhet. Eller opphørerklodene, etter uendelig tid? Ingen vet, men da har vi i det minste et ord som erstatning for hva vi ikke kan tenke, nemlig ordet uendelig. Kanskje det igjen bærer mot uendelighets-tilstanden vi hadde ”før” Big Bang innførte tid og rom? Svever vi i dag i et tidsparadoks, med universet som en liten midlertidig virkelighets-boble, omsluttet av evighet?

Tilstanden tidløshet, evighet, tillater ikke handling i vår forståelse av ordet, for handling må ha tid. Men ”noe” utløste likevel med Big Bang en handling i et tidsforløp, eller kanskje heller i et fattbart tids-rom. Det lar seg på disse premisser i det minste formulere at tidløsheten er det egentlige, en tilstand som aldri opphører, men som altså har tillatt en tidsparentes, Universet.

- Så Gud, oppfattet som naturvitenskapens og alle religioners fellesnevner, kunne gi rom for oss ?

Fjerde dimensjon

Når sjøgutten i fordums dager sendte brev hjem til sin mor, tok det uker og måneder på veien, så når mor sitter og leser det, får hun bare vite hvor han var, ikke hvor han er og om det stormer der. Tidsdimensjonen gjør seg gjeldende, og i denne utgave forstår vi den. Verre blir det når Einstein

og senere teoretikere regner videre på konsekvensene av det vi altså kunne forstå, brevet. Hvor langt skjønner de selv det de beregner, og hvor langt skal vi, med enklere matematikkhjerner oppfatte resultatene som sannhet?

Vel, jeg bruker den maskinen jeg nå skriver med, og har nytte av den uten å forstå den. Det kan kanskje vise meg litt om daglig avstand mellom beregninger og forståelse. Jeg godtar beregnet virkelighet når jeg ser resultater, i mitt tilfelle resultater av mine tastetrykk. Inntil da er det teori. I naturforskningen setter man opp teorier, hypoteser, sannsynligst mulige modeller. Men så må de verifiseres, før de blir sannhet. Foreløpig sannhet, i påvente av enda bedre observasjoner.

Brevet fra Big Bang har brukt over 13 milliarder år og mer på å nå oss, og på veien har skriften forandret seg. Da bakgrunns-strålingen fra smellet ble oppdaget for noen år siden, hadde det som opprinnelig var flammende lys og enda varmere, fulgt med i universets utvidelse, fått lengre bølgelengde, og dermed dempet seg til bare litt svakt brummende radioforstyrrelse. Men observasjonene kunne tolkes.

Brevet fra Opphavet *er* mottatt, med takk.

Stort og smått

Matematikken kan med sine tallbyggverk i tid og rom nå langt utover det menneskehjernen kan fatte. Språkene våre, ordene, kan vi rå med. De har vi selv skapt, og vi videreutvikler dem etter hvert som tanker krever det. Men matematikk kan ikke lages, bare oppdages. Den har alltid vært der, kanskje endog før ”alltid”, som univers-plan.

Vi kan etter hvert skimte biter av den, knapt mer, og forsøksvis bygge tankemodeller. Indirekte kan vi så kanskje deretter ved observasjoner og eksperimenter få bekreftet om tankemodellene er så sannsynlige at vi kan begynne å kalle dem sannhet, men vi kan aldri egentlig forstå dem. Uendelig stort og uendelig smått vil aldri kunne fattes av menneskehjerner.

Før Starten var der et punkt i Intet, en mulighet. Men så ble det gitt et startsignal, og punktet begynte å ese ut, dramatisk. Etter 13,7 milliarder år har det nådd til det vi i dag oppfatter som himmelrommet, vårt Univers. Det er faktisk en godtatt matematisk-vitenskapelig beskrivelse. Som ingen menneskehjerne kan forstå.

Og går vi motsatt vei, er det minste som eksisterer like unåelig. Atom betyr udelelig, og grekerne trodde det. Nå, etter atombomben, er vi klokere. Om vi da kan bruke det ordet i forbindelse med atombomber. Vi vet at atomet består av elektroner og kjerne. Men kjernen er så igjen sammensatt av protoner og nøytroner, som igjen er bygd av mange slags mindre enheter. Og disse igjen består kanskje langt inne av vibrerende strenger, som en slags musikk i et mønster som materialiserer seg til det stoffet vi til daglig kan se og ta på.

Elektronene unngår også vår tanke. De virvler rundt i baner og er egentlig samtidig både dans og dansere. De leker gjemsel med oss, vi kan ikke vite hvor de er, ikke en gang teoretisk, bare hvor de sannsynligvis vil dukke opp i dansens ringer.

- Hvor finnes så den endelige og forståelige sannhet i alt dette? Den finnes nettopp ikke, kan

aldri finnes. Verken av naturforskere eller teologer. Dersom de våger å være ærlige. Og mange begynner å våge det, og møtes dermed, i ydmyk ærbødighet foran Mesterverket.

Bålet

Vandreren, som har satt seg ved bålet, ser en begrenset lyskrets. Eller mørkekrets, hvor det ukjente lurder. Legger han mer ved på bålet, flammer det opp. Men resultatet blir bare at mørkekretsen flytter seg lenger ut, og blir større. - I naturvitenskapen: Jo mer som belyses, desto mer villmark skjønner vi ligger der ute. Mørkekretsen vokser. Slutten på mørket ligger uendelig langt ute, og det uendelige kan aldri nås. Det er bare når naturvitere benekter denne umulighet at de kommer i konflikt med religionen. Og også da med sin integritet som forskere.

Det vondes problem

Jeg holder meg i disse betraktningene fortrinnsvis til kristen terminologi, fordi det er min kulturbakgrunn. Men erkjennelsesproblemene vil jo i essens bli omtrent de samme i alle religioner og livsoppfatninger, bare i varierende språkdrakt. - Gud skapte mennesket i sitt bilde, heter det i kristen formulering, skapte det med fri vilje og ansvar til å velge det gode eller det vonde. Også det vonde. For selv Univers-skaperens allmakt kunne ikke både gi oss valgfrihet med fullt ansvar og samtidig programmere oss til nestekjærlighet ved hjelp av fastlagte instinkter, eller direkte, som roboter. Vi

vil her anta at han retter seg etter den logikk han selv med så stort hell har innført.

Ut fra dette kan vi et stykke på vei skjønne ”Det vondes problem”, tankekorset gjennom alle tider, at en allmektig Gud tillater ondskap. Hvis Gud hadde det fritt tenkende og velgende individet på skisseblokken sin, innså han at ansvarspålagte menneskeviljer ikke kunne tvinges til noe, bare opplyses og oppmuntres i gunstig retning. Ville han tvangsstyre, måtte han omgjøre det som kan synes å ha vært hans skapermål: Mennesket som frivillig velger å følge Guds samarbeidslinje, og gjennom den frihet vokser langt utover sine fysiske hjerneforutsetninger. Langt utover.

Vi kan se at det meste av det vonde blant menneskene skyldes at de i nærsynt egoisme skader hverandre. Om vi gjennom tidsaldrene frivillig hadde brukt krefter og ressurser formålstjenlig, etter Guds plan, og ikke til krig og ondskap, ville vi kanskje allerede for lenge siden ha nådd så langt i innsikt og kunnskap at vi hadde vokst fra det meste av ulykker, sykdom og nød. Vår hjernekapasitet var nemlig på plass allerede årtusener før pyramidene ble bygd. Naturkatastrofer kunne vi vel forlengst lært å forhåndsberegne. Vi kan bygge hus som ikke raser sammen, hvis vi deler omkostningene, og vi kan la være å forårsake ødeleggende klimaendringer. Og vi *kan* la være å overbefolke jorden. Vi ser at vi i dag er på vei mot å forstå sykdommenes egentlige årsaker, så vi kan begynne å ta direkte kontroll over dem. Døden selv kan og skal ikke avskaffes, men den for tidlige og den smertefulle død kan vi kanskje snart, og svært forsinket, begynne å rydde bort.

Men mye lidelse, i sær mye av dyrenes lidelser, blir igjen. Gjennom årtusener har de drept og pint hverandre. Vi forstår vel ikke hvorfor Opphavet, også kalt Gud, ville det slik. Men kanskje ville han ikke, kanskje fantes det bare ingen annen mulig skapervei, fram mot mennesket. Og han ville øyensynlig mennesket. Kanskje dyrenes lidelser er prisen for oss.

Ansvar

Hver gang vi velger feil, går det ut over ham som jeg på mitt språk har kalt Gud, men han tilgir oss, godtar oss igjen, og lar oss begynne på ny. Slik er kjernen i kristen tro, og slik kan vi forunderlig nok selv erfare livets reelle vilkår, uansett gudsoppfatning. Og der ligger det kanskje vanskeligste tidsparadokset: Vi har valgfrihet og fullt ansvar *før* handlingen, men - og for oss alltid urimelig - Gud er villig til å ta på seg ansvaret for våre feilvalg *etterpå*. Bare etterpå. Det må være slik, i alle Guds religioner, for dersom han direkte skulle styre våre handlingsvalg i nåtid, forsvant menneskeverdet. For det ligger nettopp i ansvaret. Uten ansvar er vi bare roboter.

Om vi der vil gripe tilbake til det gamle helvetesbildet: Gud kan ikke hindre at vi velger oss bort fra ham.

Vi kan heller ikke søke tilflukt i bildet av konstruktøren som er ansvarlig for sin konstruksjon. Robotingeniøren står saktens ansvarlig for eventuell feilprogrammering av sin tekniske modell. Men vårt menneskeverd står og faller med at vi selv godtar ansvaret, også straffeansvaret. Amnesti er noe annet, og det er det vi tilbys.

Og så kan altså det merkelige skje at amnestiet sprer seg: Den som tilgis, tilgir. Sine egne skyldnere. Da blir det mer levelig mellom mennesker, ikke bare mellom den enkelte og hans Gud.

- Og så fungerer religionen som sannhet, sannhet definert som fungerende virkelighet.

Når tanken svimler

Det bygges nå større og bedre stjerneblikkere. Det romplasserte Hubble-teleskopet blir snart avløst av et større og bedre. Og da venter vi å finne massevis av planeter, kretsende rundt fjerne stjerner. Ved å telle de synlige kan vi omtrentlig beregne hvor mange som må finnes i resten av universet. Det blir milliarder, mange milliarder, og derfor må noen være omtrent som jorden. Fordi vi nå tilnærmet vet hvilke betingelser som kreves for at liv skal kunne oppstå og utvikle seg, kan vi nok da slå oss til ro med at vi så langt fra er alene.

Skal vi så vente UFO-besøk i nærmeste framtid? Rent bortsett fra at sivilisasjoner på UFO-nivå neppe ville ha interesse av å besøke oss, så kan de ikke. Tid og avstand setter absolutte grenser.

- Men vår tanke kan ta imot besøk. Vårt Guds-begrep, vår ydmykhet overfor Altet, kan utvides betraktelig.

Flerkulturell Sannhet ?

Skal vi i den flerkulturelle fordragelighets navn si at sannheten er valgfri, hver tar sin så tar jeg min? Tåle at de andre har sin sannhet og sin Gud, og unngå strid? Tåle, ja, men kan vi respektere

sannheter vi ikke tror er sanne? Eller må vi leve sammen med mennesker hvis sannhetsoppfatning vi ikke verdsetter? Det blir ikke lett.

- Kanskje løsningen ligger i det gamle bildet av fjelltoppen, der vi klatrer oppover mot samme fjerne mål fra hver vår fjellside. Vi ser kanskje ikke en gang hverandre, for fjellet er stort.

Toppen, med Sannheten, er over rekkevidde for oss alle sammen, men den er der. Vår hjerne har innebygget en visshet om at Sannheten er til, og bør oppsøkes. Og vi klatrer vel i det minste i riktig retning, oppover.

Naturvitenskapen klatrer også mot den samme toppen, innser vi vel nå. Men for noen tiår siden var det vanlig å anta at naturforskerne klatret i et helt annet fjell enn religionenes, og hadde godt håp om å nå toppen, snart. Den optimismen er visst dunstet bort. Starten på Universet, det mektige Big Bang, ligger og vil alltid ligge utenfor rekkevidde, faktisk ganske utenfor tid og rom, fjernt fra mennesketankens muligheter.

Hvis nå altså både religionene og naturvitenskapen klatrer mot den samme unåelige fjelltoppen, Sannheten, kunne vi ikke da, alle sammen, underveis enes i en felles ydmykhet? De tre religionene med utspring i Jerusalem betegnes som åpenbaringsreligioner, der en guddom steg ned og åpenbarte seg for klatrerne, som ikke på egen hånd kunne nå sannheten.

Gav så en felles Gud motstridende sannheter til Moses, Jesus, og Muhammed? Og er vi da tilbake til religionskrigenes uunngåelighet? Bare dersom vi antar at den åpenbarte Gud er liten nok til å kunne rommes i en menneskehjerne. Godtar vi mer beskjedent at han er for stor til det, kan vi

leve sammen med våre ufullstendige sannhetsbilder. Ikke uforenlige sannheter, men ufullstendige.

Vi kan også klatre sammen med naturforskere som ydmykt innser at fjelltoppen er over rekkevidde, nå og alltid.

Religionen som mystikk

Det skal innrømmes at løsningen med paradokser som hjelp i skjøtene kan føles tung, for mange altfor tung og umulig. Det blir verkende sår som ikke får lov å gro, og legende bandasjering blir gjerne et mål.

En ofte foretrukket vei til slik sår-heling er fundamentalismen i alle dens skikkelser, i naturviteres skylapper og humanetikers stahet, og i religioner og sekter med bokstavriktig gjentakelse av fastlåste formuleringer, der fri tanke uten styring anses farlig og stanses.

- Men det finnes vel også en tredje redningsvei, den religiøse mystikk, kanskje særlig Østens mystikk, der følelsetung hengivelse erstatter resultatløst slit med paradokser og nok kan gi fred og sammenheng.

Urimelighetene kommer på plass som mysterier, og metoden hit er meditasjon, mottakende stillhet, hjernens motstandsløse tretthet. Gåtene sopes inn under et isolerende teppe, fordi bare øyeblikket, nuet, egentlig eksisterer, åpent mot Gud. Også trette naturforskerne kan gå inn i denne stillhet overfor det uendelige, selv om de kanskje ikke vil si at de lytter til en gud.

Min konklusjon

Jeg forkaster fundamentalismens tanke-frykt, og jeg unngår helst også meditasjonens bedøvelse.

Men kan vi finne enda et siste alternativ: Behøver det egentlig være noen motsetning mellom fryktløs tanke og mystikk som tanke-*forlengelse*? Dersom vi vil ta tidsdimensjonens paradokser på alvor, slik naturforskningen nå forsøker å gjøre, er vi ikke da egentlig der havnet i en ny mystikk, en søken etter naturvitenskapelig helhetsforståelse som vår menneskehjerne ikke er bygget for og slett ikke rår med, og som derfor aldri kan lykkes utenfor matematikkens tallverden?

Når jeg og Gud (min Singularity), er her sammen nå, i dagens univers, samtidig som vi sitter vitenskapelig fastlimt 13,7 milliarder år tilbake i en tidløshet som logisk ikke lar seg forlate, så er vel det sannelig mystisk nok.

Da er det kanskje også passende som avslutning å si at ansvarshavende gud befinner seg utenfor spacetime til alle tider, og derfor suverent gjør som han vil. Når han vil.

Ismene

Som et etterord:

Det nye og vanskelige i dagens naturbilde er det sjokkerende faktum at forskningen har måttet godta at tid kan være ikke-eksisterende, og at tid kan oppstå. Det har kullkastet grunnlaget for en rekke ismer: Determinisme, teisme, agnostisisme, ateisme, panteisme.

Alle disse systemene gikk ut fra at tid var til å stole på. Tid hadde alltid vært der, og man kunne

filosofere ut fra det faktum. Da tidsbegrepet mistet grepet, famlet hjernen i blinde, og religionenes gud ble bortimot nødvendig, i en eller annen form. Gud ble selvsagt. Det man kunne diskutere, var hans navn og egenskaper.

Og der står vi i dag.

Innhold

Hjernen titter forundret *3	Evighet er uten tid *7
Sommerfugl *3	Den fuglen kom *8
Gud la fram drømmer *4	Regn mot blank vannflate *9
Gud skapte en verden *4	En tepose, eller to? *10
Evigheten var stille *5	Skyvedører *10
Først må vi få i gang TID *6	Under et blad i haven *11
Gud trykket på knappen *6	Jeg foretrekker ekornet *12
	Harpespillersken *12
	Frokost og vårmorgen

*13
Ny skjorte *13
Med harespor i *14
Furutreet syr og syr *15
Mye blod på hendene
*15
Det løsner en stein *16
Et blad flagret *16
Skrift i bjørkeblad *17
Ut i verden for å spørre
*18
Akvarium *19
Karlsvognen *20
Singelen knaser *21
Diamanter i din ring
*22
Tomme sko *23
Koboltblå *23
Hvem er jeg? *24
Første sekund *24
Mozart glede? *25
Hvilken Holme? *25
Vet en blind om lys?
*26
Jeg ser deg jo. *26
Hva er kjærlighet? *27
Er vi alle egoister? *28
Fort, 6 dager *29
Solsystemer dunster
*30
Husker ikke adr. *31
Photoshop digital *32
Maksimal hastighet *33
Hestevad bru *33
Smykkeskrin *34
Mellom før og etter *35
Låsen skiftet *35
Flue spiser *36
Øde planet *37
Trygt parkert *37
Min sol står opp *38
Ikke bokstavelig *39
Tenker trær? *39
Rett fram *40
Før tiden *40

Kort øyeblikk *41
Filmruten brenner *42
Bakken var varm *43
Hva er gammel? *43
Seks år omtrent *44
Lykken lå og ventet *45
Glør i koksen *45

God fe *46
Bestestua hjemme *46
Farmors foreldre *47
I disse bakker *48
Er vi en glipp? *48
Nebukadnesar *49
Det svømte en fisk *50
Knirk fra hjulbåra *51
Glattskurt *52
Stemorsblomster *52
Myrdufter *53
Nullstiller *53
Jeg vil være bjørk *54
Trær på fjell *55
Is på Tretjønn *55
Sitte på svaberg *56
Solsplinter *56
Måkene seiler *57
NÅ er du Torvald *57
Det knitrer forvirret *58
Tretjønn opphører *59
Takk for år *60
Livet er vakrest *60
Fugl på min hånd *61
Skyer trekker opp *61
Det kom en gjøk *62
Smil av en fremmed
*63
Møtende bil *64
Gjennom frontglasset
*64
Lo til mobilen *65
Lang togreise *66
Et stort hus *67
Ikke flere slike *68

Takk for i kveld *68
Sørgelig sang *69
Golvteppet *70
Bussen stanser *71

Tele-tanke *72
Feil bilde? *73
Dråper på meg *73
Dine fjell er åser *74
At de skal tie still *75
Skjøt bom *75
Rense setninger *76
Stryk ut *77
Den har tannverk *78
Rydd land *79
Mykt å falle *80
I ny og ne *81
Sissan *82
Adam i paradiset *84
Kan vi se Gud? *84
Alt har en årsak *86
Full katastrofe *87

Tror du på Gud? *88
Batteri i klokke *89
Fløy mot ruta *90
Genebank *90
Lørdagskveld *91
I sluttoppgjøret *92
Høst i lufta *93
Treet står bladløst *93
Skyggene *94
Mørket finnes ikke *95
Ved skumringstid *96
Jeg vil ha enkle ting *96
Velstelt i en kiste *97
Inn i den bakgrunnen
*98
Engelen Gabriel *99
Vi skal forgifte alt *100
Gud må ha navn *101
I tidsaldervis *102
Vel, vel *103
Oppsummering *104

Filosofi med smil i

“ - Vakre, morsomme, kloke, underfundige dikt med høy litterær kvalitet, og til slutt en håndfull filosofiske betraktninger i minimalistisk prosa som kretser rundt noen av religionsfilosofiens grunntemaer: Tiden, Det vonde, Kosmos, Opphav. Jeg er imponert, og anbefaler sterkt til nye lesere.”

Boka kan nedlastes med Google-søk på “Tror du alt du ser”

*Professor Paul Leer-Salvesen
Institutt for filosofi og historie
Universitetet i Agder*

www.agderkultur.no